AZERBAYCAN SİVİL TOPLUMUNDA FİNANSMAN VE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK: ZORLUKLAR, FIRSATLAR VE PERSPEKTİFLER

Çimnaz İSMAYILBƏYLİ*

Özet: Sivil toplum kuruluşları, toplumun çeşitli alanlarında pozitif değişimlere öncülük eder. Ancak, finansman ve sürdürülebilirlik sorunları, bu değişim çabalarını sınırlayabilir. Araştırma, bu kuruluşların daha etkili bir şekilde çalışabilmesi için gerekli destek mekanizmalarını belirleyerek toplumsal değişime daha fazla katkıda bulunma potansiyelini ortaya çıkarıyor. Bu çalışmada, literatür taraması ve veri analizi yöntemi kullanılarak Azerbaycan'da sivil toplum kuruluşlarının finansman kaynakları, karşılaştıkları sorunlar ve sürdürülebilirlik olanakları ele alınmış ve ülkenin bağımsızlık döneminden günümüze sivil toplumun evrimi incelenmiştir. Elde edilen verilere dayanarak, Sovyet döneminde devlet kontrolündeki sivil toplumunun bağımsızlıkla birlikte özerklik kazandığı gözlemlenmiştir. Ancak, sürdürülebilirlik için uzman personel, kurumsal kapasite güçlendirmesi ve finansal dayanıklılık önemli zorluklar arz etmektedir. Sivil toplum, çeşitli finansman kaynaklarına başvurarak mali dayanıklılıklarını artırmaya çalışsa da sürekli finansman eksikliği önemli bir engel oluşturmaktadır. Azerbaycan'da sivil toplumun geleceği, demokratikleşme süreçlerine etkin katılıma ve toplumsal ihtiyaçları karşılama yeteneğine göre şekillenebilir. Sürdürülebilirliğin, kuruluşların etkinliklerini devam ettirebilme ve topluma olumlu etki yapabilme kapasitelerine bağlı olduğu söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: *STK, Sürdürülebilirlik, Finansman*

Financing and Sustainability in Azerbaijani Civil Society: Challenges, Opportunities and Perspectives

Abstract: Non-governmental organizations lead positive changes in various areas of society. However, funding and sustainability issues may limit these change efforts. The research reveals the potential for these organizations to further contribute to social change by identifying the necessary support mechanisms for them to operate more effectively. In this study, using the literature review and data analysis method, the financial sources of non-governmental organizations in Azerbaijan, the problems they face, and sustainability opportunities are discussed, and the evolution of civil society from the country's independence period to the present is examined. Based on the data obtained, it has been observed that state-controlled civil society gained autonomy and independence during the Soviet period. However, expert personnel, institutional capacity strengthening, and financial resilience pose significant challenges for sustainability. While civil society endeavors to enhance its financial resilience through applications to diverse funding sources, the absence of sustained financing poses a notable challenge. The future of civil society in Azerbaijan can be shaped by active participation in democratization processes and the ability to meet social needs. It can be said that sustainability depends on the capacity of organizations to continue their activities and positively impact society.

Key Words: *NGO, Sustainability, Financing*

Giriş

Sivil toplum kuruluşları (STK'lar), toplumsal değişim, sosyal hizmetler, insan hakları savunuculuğu ve bir dizi diğer önemli misyonu yerine getirme konusunda önemli bir rol oynamaktadır. Bu kuruluşlar, toplumsal ihtiyaçları karşılamak, toplumun daha iyi bir yer olmasını sağlamak ve toplumsal sorunlarla başa çıkmak için çeşitli projeler ve programlar yürütmektedir.

Azerbaycan'da sivil toplum kuruluşları, toplumsal değişimi teşvik eden ve yerine getiren anahtar aktörlerdir. İnsan hakları savunuculuğu, eğitim, sağlık, çevresel sürdürülebilirlik ve diğer birçok alanda çalışan bu kuruluşlar, toplumun ihtiyaçlarına cevap vermek için projeler geliştirmekte ve uygulamaktadır. Ancak finansman kaynaklarının sınırlı olması, sivil toplum kuruluşlarının sürdürülebilirliklerini tehdit etmektedir.

Azerbaycan, Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'ne (SSCB) bağlı bir ülke olarak 1922 yılında bu federasyona katılmış ve Sovyet yönetimi altında geçen bir döneme tanıklık etmiştir. Bu süreç, Azerbaycan'ın politik, ekonomik, ve kültürel olarak SSCB'nin ideolojik çerçevesine entegre olduğu bir dönemi kapsar. Dolayısıyla, Sovyet dönemi, Azerbaycan'da sivil toplumun evriminde belirgin bir dönemeç oluşturarak, toplumsal örgütlenme ve katılımın ideolojik ve politik kontrol altında şekillendirildiği bir süreci işaret eder. Bu dönemde, Sovyet

* Öğr. Gör., Bakü Avrasya Üniversitesi, Sosyal Hizmet Bölümü, cimnaz.ismayilbeyli@gmail.com.

DOI :10.30546/100981.1.2024.0189

ideolojisinin etkisi altında, Azerbaycan'daki sivil toplum kuruluşları devlet tarafından yönlendirilmiş, denetlenmiş ve genellikle devletin önceliklerine uygun olarak faaliyet göstermiştir. Sovyet egemenliği altında, sivil toplumun bağımsızlık arayışları ve özerklik talepleri sınırlı kalmış, toplumsal katılım Sovyet ideolojisinin çerçevesinde şekillenmiştir. Bu bağlamda, Sovyet dönemi Azerbaycan'ında sivil toplum, devlet kontrolü ve ideolojik sınırlamalarla belirlenmiş bir paradigma içinde varlık göstermiştir.

Azerbaycan Cumhuriyeti'nin Sovyetler Birliği'nden ayrılarak 1991 yılında bağımsızlığını ilan etmesinin ardından, sivil toplum kuruluşlarının varlığı belirgin bir şekilde artmış ve daha geniş bir özerklik kazanmıştır. Bu dönemde, Azerbaycan sivil toplum kuruluşlarının faaliyetleri, ülkedeki demokratik gelişmeler ve toplumsal katılımın güçlenmesiyle birlikte daha önemli bir rol oynamıştır.

Bu çalışma, Azerbaycan'daki sivil toplum kuruluşlarının finansman ve sürdürülebilirlik sorunlarını incelemekte ve çözüm yollarını araştırmaktadır. Azerbaycan'daki STK'lar için finansman kaynaklarının nereden geldiği, hangi sorunlarla karşılaştıkları ve sürdürülebilirliklerini nasıl artırabilecekleri anahtar odak noktaları olacaktır. Bu çalışma, Azerbaycan'daki sivil toplum kuruluşlarının karşılaştığı finansman ve sürdürülebilirlik zorluklarını daha iyi anlamamıza ve bu sorunlara etkili çözümler sunmamıza yardımcı olacak verilere dayalı analizler sunacaktır.

1. Azerbaycan'da Sivil Toplumun Gelişimi

30 Ağustos 1991 tarihinde, Azerbaycan Ali Meclisi'nin olağanüstü toplantısında gerçekleşen uzun süren konuşmaların ardından, "Azerbaycan Cumhuriyeti'nin devlet bağımsızlığını yeniden kazanmasıyla ilgili" deklarasyon, meclis üyelerinin yeterli desteğini alarak kabul edilmiştir. Bu karar, Sovyetler Birliği'nin varlığına son verilerek bağımsız bir Azerbaycan Cumhuriyeti'nin kurulmasını simgeliyordu. Azerbaycan'ın bağımsızlık elde etmesinin ardından, sivil toplum kuruluşları daha elverişli bir ortamda gelişme fırsatı buldu. Ülkenin 1995 yılında kabul ettiği Anayasa, hem devletin hem de sivil toplumun perspektifinden önemli bir tarihi belge haline gelmiştir. Aslında, modern ve uluslararası standartlara uygun bir şekilde oluşturulan ve faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşları, çoğunlukla Azerbaycan'ın bağımsızlığını takiben, özellikle 1995 yılında Anayasanın kabul edilmesinden sonra ortaya çıkmıştır (Eryiğit ve Rustamli, 2018: 106).

Azerbaycan Cumhuriyeti Anayasası Madde 58, bireylerin dernek kurma hakkını düzenleyen temel bir hükümdür ve bu hakkın kapsamı geniş bir özgürlük alanını kucaklamaktadır. İlgili madde, her bir bireyin diğerleriyle etkileşimde bulunma hakkını teminat altına almakta ve buna ek olarak siyasi parti, sendika ve diğer kamu dernekleri dahil olmak üzere herhangi bir dernek kurma veya mevcut derneklere katılma özgürlüğünü güvence altına almaktadır. Ayrıca, tüm derneklerin faaliyetlerini serbestçe yürütme yetkisi bu hükümle korunmaktadır.

Anayasa'nın söz konusu hükmü, bireylerin dernek üyeliği konusundaki iradelerinin özgürlüğünü de vurgulayarak, hiç kimsenin derneklere üye olmaya veya üye kalmaya zorlanamayacağını belirtmektedir.

Ancak Anayasa'nın aynı maddenin diğer hükümleri, devlet güvenliğini ve toplumsal düzeni korumak adına belirli sınırlamaları içermektedir. Bu çerçevede, anayasa ve yasalara aykırı olarak devlet iktidarını zorla devirmeyi amaçlayan, suç sayılan diğer hedefleri güden veya suç teşkil eden yöntemleri kullanan derneklerin faaliyetleri Azerbaycan Cumhuriyeti topraklarında yasaklanmıştır. Anayasa ve yasalara aykırı sendikaların faaliyetleri ise yalnızca mahkeme kararıyla sonlandırılabilir. Bu düzenlemeler, dernek kurma hakkının sınırlarını belirleyerek, toplum güvenliği ve düzenini sağlama amacını taşımaktadır (Azerbaycan Cumhuriyeti Anayasası, Madde 58).

2000 yılında dönemin Cumhurbaşkanı Haydar Aliyev tarafından Azerbaycan Cumhuriyeti Sivil Toplum Kuruluşları (Dernekler ve Vakıflar) Kanunu onaylandı. Bu kanun ülkedeki sivil toplum kuruluşlarının düzenlenmesi ve yönetilmesine dair kapsamlı bir hukuki çerçeveyi sunan bir düzenleme olarak öne çıkmaktadır. Bu kanun, Azerbaycan'daki kamu dernekleri ve vakıflarının kuruluş, faaliyet ve sona erme süreçlerini ayrıntılı bir şekilde düzenleyerek, bu kuruluşların hukuki statülerini belirlemektedir.

Temel amacı Azerbaycan'daki sivil toplumun düzenli ve şeffaf bir şekilde işlemesini sağlamak olan bu kanun, sivil toplum kuruluşlarının amaçlarını, iç işleyişlerini, üyelik yapılarını ve yönetim mekanizmalarını belirlemekte, aynı zamanda mali hesapların şeffaf bir biçimde sunulmasını zorunlu kılmaktadır. Bu sayede kamu dernekleri ve vakıfların finansal yönetimi, denetimi ve hesap verme sorumlulukları belirlenmiş olup, toplum nezdinde güvenilirliklerini artırmayı hedeflemektedir.

Ayrıca bu kanunun hedefleri arasında sivil toplum kuruluşlarının demokratik süreçlere etkin bir şekilde katılımını teşvik etmek, toplumsal sorunlara çözüm bulma çabalarını düzenlemek ve sivil toplumla devlet arasındaki işbirliğini güçlendirmek yer almaktadır. Bu bağlamda, Azerbaycan Cumhuriyeti'nin Sivil Toplum Kuruluşları Kanunu, sivil toplumun daha etkili bir şekilde işlemesini ve demokratik değerlere uygun bir sivil katılım ortamının oluşturulmasını amaçlayan bir düzenleme niteliğindedir (Azerbaycan Cumhuriyeti'nin Sivil Toplum Kuruluşları 'Kamu Dernekleri ve Vakıfları' Kanunu).

Azerbaycan'da 2007'de kurulan Sivil Toplum Kuruluşları için Devlet Destek Konseyi, hem yerli hem de yabancı sivil toplum kuruluşlarına hibe sağlamak ve bilgi desteği sunmak amacıyla faaliyet göstermektedir. Aynı yıl Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı tarafından onaylanan Devlet Desteği Konsepti kararnamesi, bu çabaları desteklemekte ve devlet organları bünyesindeki kamu kontrol konseyleri ile sivil toplum ve hükümet temsilcilerinden oluşan ağlar ve çalışma grupları gibi örnekleri içermektedir. Ancak 2013 ve 2014 yıllarında yapılan mevzuat değişiklikleri, STK'ların hükümete karşı hesap verebilirliğini artırmayı hedeflemiş ve bankaların hibe fonlarının harcamaları üzerindeki kontrolü güçlendirmiştir. Bu değişiklikler, sivil toplumun şeffaflığını ve hesap verebilirliğini artırmaya yönelik olumlu adımlar olsa da yeni yükümlülüklerin uygulanması idari zorluklara neden olmakta ve çözümü için taraflar arası iş birliği gerektirmektedir.

Sivil toplumun daha etkili bir şekilde işlemesi için uzman personel ihtiyacı, kurumsal kapasitenin güçlendirilmesi, şeffaflığın ve hesap verebilirliğin artırılması önemli bir gerekliliktir. Sürekli finansman eksikliği, sivil toplumun kamusal hayatta aktif katılımını engelleyen önemli bir faktördür ve bu durum, sivil toplumun ülkenin sosyo-politik gündemini etkileme yeteneğini sınırlamaktadır. Sivil toplum, vatandaşları bilgilendirmek, örgütlenme potansiyelini artırmak, kaynakları harekete geçirmek ve ortak sorunları çözmek için işbirliği yapmak ve hukuki yardım sağlamak konularında daha etkili bir şekilde faaliyet gösterebilir. Sivil toplum, bütçe oluşumuna ve harcamalar üzerindeki kontrolü artırmalı, hükümetin hesap verebilirliğini ve politika oluşturmadaki rolünü güçlendirmelidir. Ancak Azerbaycan'da sivil toplum henüz tam olgunlaşmamış olup, kurumsal kapasitesinin artırılması ve konsolidasyonu gibi süreçlerden geçmektedir (Xalq Cəbhəsi, 11 Ağustos 2015: 13).

Devlet Desteği Konsepti gibi yenilenmelerin temel amacı, sivil toplum yapılarını güçlendirmek, toplumu daha etkili bir şekilde entegre etmek ve yasal devlet inşası çabalarında aktif bir rol oynayabilmeleri için gerekli koşulları oluşturmaktır. STK'lara Destek Konseyi'nin kurulması, sivil toplum sektörünün dışa bağımlılığını azaltma hususunda önemli bir adım olarak değerlendirilmektedir. Programın öncelikli hedefleri arasında Azerbaycan'ın küresel topluma entegrasyonu, siyasi-hukuki ve sivil kültürün geliştirilmesi, insan hakları ve özgürlüklerinin güvence altına alınması, ifade ve düşünce özgürlüğünün genişletilmesi gibi meseleler yer almaktadır. Bu prensipler, devletin destek ve demokratik bir toplumun inşası konusunda elde ettiği başarılar açısından büyük öneme sahiptir.

Son dönemlerde, Azerbaycan hükümeti tarafından, devlet kurumları ile sivil toplum kuruluşları arasındaki etkileşimi güçlendirme amacıyla, sivil toplum kuruluşları tarafından önerilen projeleri finanse etmek üzere hibe yarışmaları düzenlemektedir. Bu çabalar sayesinde, sivil toplum kuruluşları ve STK'ların faaliyetleri daha etkin bir şekilde desteklenmekte, aynı zamanda bu kuruluşların toplum içindeki prestijlerini artırmaya yönelik diğer önemli önlemler de hayata geçirilmektedir (Abdullayev, 2022: 8-11).

2. Azerbaycan Sivil Toplumunda Sürdürebilirlik

Azerbaycan'daki sivil toplum kuruluşları (STK'lar), karşılaştıkları zorluklara rağmen sürdürülebilirlik ilkesine odaklanarak faaliyetlerini sürdürme çabalarını artırmaktadırlar. Kısıtlı finansman, hukuki belirsizlikler ve kurumsal kapasite zorlukları gibi engellere rağmen, STK'lar, toplumsal etki ve katkılarını artırma hedefiyle stratejik adımlar atmaktadırlar. Sürdürülebilirlik, bir sistem, organizasyon, veya toplumun mevcut ihtiyaçlarını karşılamak için varlığını sürdürme yeteneğini ifade eden kapsamlı bir kavramdır. Bu terim genellikle üç temel boyut üzerinden değerlendirilir: Ekonomik, sosyal ve çevresel. Ekonomik sürdürülebililik, bir organizasyonun finansal olarak sağlıklı bir şekilde faaliyet gösterme ve büyüme yeteneğini ifade eder. Sosyal sürdürülebililik, toplumun içinde bulunduğu sosyal yapıyı koruma ve geliştirme, çalışanların adil koşullarda iş yapabilme yeteneği gibi konuları kapsar. Çevresel sürdürülebililik ise doğal kaynakları koruma, çevreye zarar verme miktarını en aza indirme ve ekosistemleri dengeleme amacını taşır (Yavuz, 2010: 64-65).

Sivil toplum kuruluşları (STK'lar), sürdürülebilirliği sağlarken daha çok ekonomik ve sosyal boyutları ele alırlar. Ekonomik açıdan, finansal dayanıklılıklarını artırmak adına çeşitli kaynak mobilizasyonu stratejileri geliştirir ve şeffaf mali yönetim uygularlar. Sosyal boyutta ise toplumlarıyla etkileşimde bulunarak sosyal sorumluluk projeleri yürütür ve sosyal eşitsizlikleri azaltma amacını taşır. Bu şekilde, STK'lar, kapsamlı bir sürdürülebilirlik perspektifiyle toplumsal etkilerini maksimize ederler. STK'ların sürdürülebilirliğini koruyabilmek adına, bireylerin ihtiyaçları ile sınırlı kaynaklar arasında bir denge kurma zorunluluğu bulunmaktadır. Araştırmalar, mali istikrarını sağlayamayan sivil toplum kuruluşlarının sürdürülebilirlik açısından önemli zorluklarla karşılaştığını ve bu durumun sürdürülebilirlik kaybına yol açtığını belirtmektedir (Abiddin, İbrahim ve Aziz, 2022: 127).

Finansal sürdürülebilirlik, bir sivil toplum kuruluşunun temel faaliyetlerini devam ettirebilmesi için elzem gelir kaynaklarını sağlama ve bu kaynakları güvence altına alma sürecini ifade etmektedir. Söz konusu sürdürülebilirlik, kuruluşun finansal güvencesinin yanı sıra kurumsal, teknik ve idari kapasitelerini koruma ve geliştirme konularında da etkin bir rol oynamaktadır. Kurumsal sürdürülebilirlik kavramının geniş bir yelpazede değerlendirilmesine rağmen, bu kapsam içindeki altyapısal gereksinimlerin büyük bir çoğunluğu doğrudan finansal sürdürülebilikle ilişkilidir. Dolayısıyla, bir STK'nın uzun vadeli varlığını sürdürebilmesi, yalnızca finansal direncini değil, aynı zamanda geniş bir kurumsal çerçevenin sürdürülebilir bir biçimde yönetilmesini içermektedir (Amiri ve Pagheh, 2019: 379).

Her kuruluşta olduğu gibi, sivil toplum kuruluşlarının da gelir elde etme olasılığı mevcuttur. Bu bağlamda, ilgili yasada (Azerbaycan Cumhuriyeti'nin Sivil Toplum Kuruluşları 'Kamu Dernekleri ve Vakıfları' Kanunu) bu durum öngörülmüştür. Bahsedilen kanun, 22.2 maddesinde, bir sivil toplum kuruluşunun, elde ettiği geliri kurucuları ve üyeleri arasında paylaşmadan, yalnızca kuruluşun hedeflerine ulaşmayı amaçlayan girişimcilik faaliyetlerinde bulunabileceğini ifade etmektedir.

Aynı yasada, sivil toplum kuruluşlarının mülkiyet veya operasyonel yönetim bağlamında yasal düzenlemelerle sınırlanmamış her türlü varlığa sahip olabileceği yer almaktadır. "Sivil Toplum Kuruluşları (Kamu Birlikleri ve Vakıflar) Hakkında Kanun"un 24. maddesi, bir sivil toplum kuruluşunun malvarlığına ilişkin parasal ve diğer oluşum biçimlerinin kaynaklarını şu şekilde belirtmektedir: düzenli veya bir defaya mahsus üyelik

aidatları, kamu derneklerinin kurucuları veya üyeleri tarafından sağlanan gönüllü emlak vergileri ve bağışlar; mal satışı, hizmet sunumu, iş faaliyetleri kaynaklı elde edilen gelirler; hisse senetleri, tahviller, diğer menkul kıymetler ve mevduatlardan elde edilen temettüler ve gelirler; kendi mülkiyetinin kullanımı ve satışından elde edilen gelirler; hibeler; yasal olarak yasaklanmayan diğer gelirler (Azerbaycan Cumhuriyeti'nin Sivil Toplum Kuruluşları (Kamu Dernekleri ve Vakıfları) Kanunu).

Azerbaycan'da sivil toplum kuruluşlarının sürdürülebilirliklerini devam ettirebilmek için yaygın bir biçimde başvurdukları finansal kaynak, genellikle hibe mekanizmalarından sağlanmaktadır. Hibe, insani, sosyal, çevresel projeler ve doğal afetlerden zarar gören bölgelerin restorasyonunu hedefleyen çalışmalar, eğitim, sağlık, kültür, hukuki danışmanlık, bilişim, yayıncılık, spor alanları ile bilim, araştırma ve tasarım projeleri gibi devlet ve toplum için önem taşıyan diğer programların uygulanması amacıyla kanunlar çerçevesinde sağlanan maddi desteklerdir (Xalq Cəbhəsi, 25 Ağustos 2015: 13). Hibenin verilişi veya alınışı, Azerbaycan Cumhuriyeti'nin "Hibeler Hakkında" Kanunu'na tabi olarak gerçekleşir ve genellikle Uluslararası Bağışçı Kuruluşlar veya yerel Bağışçı Kuruluşlar tarafından projelerin belirlenen yarışma şartlarına uygun olması durumunda gerçekleştirilir. Bu süreç, Azerbaycan Cumhuriyeti'nin ilgili mevzuatına dayalı olarak düzenlenmiştir (Azerbaycan Cumhuriyeti'nin Hibe Kanunu).

Azerbaycan'daki sivil toplum kuruluşlarının mali destek açısından önemli bir kaynağını oluşturan Azerbaycan Cumhuriyeti Sivil Toplum Kuruluşları Devlet Destek Ajansı, düzenlediği hibe yarışmaları aracılığıyla sivil toplum kuruluşlarına sağlanan finansal desteklerle öne çıkmaktadır. Şöyle ki 2023 yılında Azerbaycan Cumhuriyeti Sivil Toplum Kuruluşlarına Devlet Destek Ajansı tarafından düzenlenen yalnızca Küçük Hibe Yarışması kapsamında, insan hakları, kamu savunuculuğu, demokrasi ve hukuki konular ve insan ticaretiyle mücadele temalı sivil toplum kuruluşu projelerine toplamda 436,000 Azerbaycan manatı tahsis edilmiştir (Azerbaycan Cumhuriyeti STK'lara Devlet Destek Ajansı).

Mali desteklere rağmen, sivil toplum kuruluşları, projelerini gerçekleştirirken genel zorluklarla karşılaşabilmektedir. Bu zorluklar arasında finansal sınırlamalar, hukuki karmaşıklıklar ve operasyonel engeller yer almaktadır, ki bu faktörler projelerin etkin bir şekilde uygulanmasını kısıtlayabilir. Sivil toplum kuruluşları (STK'lar), diğer kuruluşlar gibi vergiden muaf tutulmamaktadır. Ancak devlet, ticari olmayan kuruluşlara belirli imtiyazlar tanımaktadır. Mevcut mevzuat çerçevesinde, devlete kayıtlı STK'lar, Vergi Kanunu'nda öngörülen vergi avantajlarından yararlanma hakkına sahiptir. Bu kapsamda, Azerbaycan Cumhuriyeti Vergi Kanunu'nun 165.1.2 maddesi uyarınca, yurtdışından alınan karşılıksız mali yardım (hibeler) karşılığında mal ithalatı, hibe alıcılarına mal sağlanması, işlerin yapılması ve hizmetlerin sunulması için uygulanan Katma Değer Vergisi (KDV), sıfır oranında alınmaktadır. Ancak bu vergi muafiyeti, STK'lar için pratikte ciddi sorunlar doğurabilir, zira KDV'nin 0 oranında tahsil edilmesi prosedürü karmaşık bir süreçtir. Bu durum, STK'ların raporlama dönemlerinde hibe fonlarından ödedikleri KDV'yi mahsup etmekte ve bağışçılara raporlama yaparken zorluklar yaşamalarına neden olmaktadır (Azerbaycan Cumhuriyeti Vergi Kanunu, Madde 165.1.2).

3. Azerbaycan Sivil Toplumunda Perspektifler

22 Kasım, 2013'te Azerbaycan Cumhuriyeti'nin Halkın Katılımı Hakkında Kanunu onaylandı. Bu kanun, ülkenin demokratik süreçlerini ve toplumsal katılımını düzenleyen önemli bir mevzuat olarak karşımıza çıkarken, devlet politikalarının şekillendirilmesi ve uygulanmasında, yerel ve ulusal düzeyde alınan kararlarda, merkezi ve yerel yürütme organları ile yerel yönetimlerin faaliyetlerinde halkın daha etkin bir şekilde katılımını amaçlamaktadır. Bu düzenleme, halkın yönetim süreçlerine katılımını artırarak şeffaflığı ve hesap verebilirliği desteklemeyi hedefler. Bu çerçevede, kanun, demokratik ilkeleri

güçlendirmeyi ve toplumsal katılımı artırmayı amaçlayarak demokratik bir toplumun oluşturulmasına yönelik önemli bir adımdır (Azerbaycan Cumhuriyeti'nin Halkın Katılımı Hakkında Kanunu).

Azerbaycan sivil toplumu, gelecekte demokratikleşme süreçlerine etkin bir şekilde katılma ve toplumsal değişimi yönlendirme potansiyeli ile önemli bir rol oynamaya devam edebilir. Ancak bu gelecek perspektifi, sivil toplumun karşılaştığı zorluklar ve sürdürebilirlik durumları göz önünde bulundurarak değerlendirilmelidir.

Gelecekte sivil toplumun güçlenmesi, daha fazla çeşitlenmesi ve demokratik süreçlere daha aktif bir katılım sağlaması, ülkenin demokratik yapısının güçlenmesine ve insan haklarının daha etkili bir şekilde korunmasına yönelik olumlu bir etki yaratabilir. Önemli olan, sivil toplumun gelecekte karşılaşabileceği engelleri aşma ve demokratik idealler doğrultusunda etkin bir şekilde hareket etme kapasitesini artırma çabalarıdır. Bu, hükümetle sağlıklı bir diyalog kurma, toplumsal sorunlara etkili çözümler bulma ve demokratikleşme süreçlerine etkin bir şekilde katılma yönündeki çabaları içermelidir. Gelecekteki başarı, sivil toplumun bu tür zorluklara karşı direnç gösterme ve demokratik değerleri daha da güçlendirebilme yeteneğine bağlı olacaktır.

Sonuç

Sonuç olarak Azerbaycan'da sivil toplumun finansman ve sürdürülebilirlik konularındaki zorluklara rağmen, sivil toplum kuruluşları gelecekte önemli bir etki yaratma potansiyeline sahiptir. Finansman açısından, devlet destekleri ve hibe yarışmaları gibi kaynakları etkin bir şekilde değerlendirmek, sivil toplum kuruluşlarının projelerini başarıyla hayata geçirmelerini sağlamaktadır.

Sürdürülebilirlik anlamında, sivil toplum kuruluşları ekonomik ve sosyal boyutları bir araya getirerek faaliyetlerini sürdürme çabalarını artırmıştır. Bu, finansal dayanıklılıklarını artırmak, şeffaf mali yönetim uygulamak ve toplumsal etkilerini maksimize etmek adına stratejik adımlar atmalarını içermektedir.

Gelecekte Azerbaycan sivil toplumu demokratikleşme süreçlerine daha fazla katılım ve etkileşimle toplumsal değişimi olumlu bir şekilde şekillendirebilir. Finansman ve sürdürülebilirlik konularındaki zorlukların üstesinden gelmek için sivil toplum kuruluşlarının gösterdiği çaba, ülkenin demokratik yapısını güçlendirebilir ve insan haklarının korunmasına yönelik etkili bir çerçeve oluşturabilir. Bu bağlamda, sivil toplumun mali kaynakları etkin bir şekilde yönetmesi, şeffaf hesap verebilirlik standartlarına uyması ve demokratik süreçlere aktif katılımı, Azerbaycan'ın sivil toplumunun gelecekteki başarısını şekillendirecek kilit faktörler arasında yer almaktadır.

KAYNAKÇA

Abdullayev, Z. (2022). "Azərbaycan Respublikasında Əsas Vətəndaş Cəmiyyəti İnstitutları: Müasir Vəziyyəti". *Uluslararası Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, 5(4): 1-26.

Eryiğit, B.H., Rustamli, İ. (2018). "Sivil Toplum Kuruluşlarının Azerbaycan'da Gelişimi". *TESAM III Uluslararası Sosyal Bilimler Kongresi Tam Metin Bildiri Kitabı*, 103-113.

Yavuz, A. (2010). "Sürdürülebilirlik Kavramı ve İşletmeler Açısından Sürdürülebilir Üretim Stratejileri". *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(14): 63-86.

Azərbaycanda vətəndaş cəmiyyətinin vəziyyəti (2015, 11 Ağustos). *Xalq Cəbhəsi*, s.13.

QHT-lərə ayrılan qrantlarla bağlı hüquqi tənzimləmə (2015, 25 Ağustos). *Xalq Cəbhəsi*, s.13.

http://www.anl.az/down/meqale/xalqcebhesi/2015/avqust/450925.htm (Son erişim: 11.01.24)

https://e-qanun.az/framework/26879 (Son erişim: 11.01.24).

https://e-qanun.az/framework/3527 (Son erişim: 11.01.24).

https://e-qanun.az/framework/511 (Son erişim: 11.01.24).

https://e-qanun.az/framework/897 (Son erişim: 11.01.24).

https://ngoagency.gov.az/az/page/fealiyyet/qrant-musabiqeler
https://www.taxes.gov.az/az/page/ar-vergi-mecellesi
https://www.yereldeab.org.tr/DesktopModules/EasyDNNNews/DocumentDownload.ashx?portalid=0&moduleid=1823&articleid=5064&documentid=685